

LE CHANT DE LA VIE NON-VÉCUE

(ANALYSE DU POÈME « CHANT NOIR » DE DIMTCHO DÉBÉLYANOV)

THE SONG OF A LIFE UNLIVED (ANALYSIS OF THE POEM 'BLACK SONG' BY
DIMCHO DEBELYANOV)

Jérémie Fimbel
Université de Strasbourg (France)
fimbel.jeremie9@gmail.com

Dimtcho Débélyanov est un poète bulgare du début du XXe siècle. Il est l'un des grands auteurs du symbolisme bulgare, un mouvement littéraire qui s'appuie sur le symbole pour exprimer l'imaginaire, mais également, la dimension spirituelle de l'existence, inaccessible au langage ordinaire. Ce mouvement émerge en Bulgarie au début du siècle et poursuit les idées individualistes, subjectivistes et de rupture avec la tradition qui se sont manifestées à la fin du XIXe siècle.

Dimtcho Débélyanov est engagé dans l'armée lors de la Première guerre mondiale. Sa poésie évoluera alors d'un symbolisme idéaliste à un réalisme basé sur son expérience de la guerre. Il trouve sa mort sur le front, à l'âge de 29 ans.

Débélyanov représente toute la complexité intérieure du poète symboliste : une personnalité qui se cherche constamment et qui est marquée par des contradictions profondes. Le poète exprime ses tourments et sa complexité de manière intime et confessionnelle. Dans ses poèmes, il est à la recherche permanente de la vérité sur soi-même.

Le poème « Chant noir » est publié pour la première fois en 1910, dans la revue « Savremennik » [Le Contemporain]. Son thème crucial est la vie non-vécue. Le poète révèle le destin tragique d'un « je » lyrique complètement aliéné par la réalité. Cette fatalité s'exprime à travers la dichotomie et l'hésitation incessante dans la recherche de soi. Le poète dévoile son âme au lecteur, comme pour se libérer d'une souffrance sans fin.

Ce poème se distingue par sa constante contradiction. Les oppositions dont il est construit servent à symboliser la dualité de l'âme du « je » lyrique. Dans le titre « Chant noir », le poète utilise la catachrèse pour exprimer sa nature double et contradictoire, et suggérer l'absurdité et l'impénétrabilité de l'existence.

Débélyanov oppose la symbolique de la création à celle de la destruction. La création est symbolisée par le jour : « Le jour je bâtis sans relâche » (l.3)¹. La destruction est symbolisée par la nuit : « La nuit je détruis sans pitié » (l.4). La nuit est un thème important chez les poètes symbolistes, elle représente l'angoisse de la mort mais aussi un lieu où l'être lyrique peut se réfugier et se couper du monde. Cette « nuit » chez Debélyanov est alors à la fois un lieu de destruction et de mort, mais aussi un endroit qui nous sort de la réalité et qui nous emmène dans le monde imaginaire et celui de l'âme. La nuit est ce qui s'oppose à la réalité, elle représente l'âme, alors que le jour exprime la vie réelle. Et c'est cet écart entre le « je » lyrique et le monde réel qui conduit à la destruction de l'âme.

Les « tempêtes » (l.6), et l' « ouragan » (l.7) sont aussi des symboles de destruction et du destin fatidique, qui peuvent être mis en contradiction avec « la clarté » (l.1) ou l'« aurore en flammes » (l.9). Ces contradictions symboliques montrent la recherche de la paix intérieure et de l'harmonie avec la nature et le monde extérieur.

Débélyanov exprime encore la dualité tragique du « je » lyrique à travers la contradiction et la disharmonie entre l'âme humaine et le monde extérieur, provoquant cet incessant va-et-vient entre « je meurs » et « je renaiss » (l.1). Dès la première strophe il rappelle la situation étrange de l'homme de se trouver à la fois dans le monde réel et celui de l'âme.

Ce conflit violent entre l'âme et le monde est symbolisé par les « tempêtes » et les « ouragans » qui montrent bien la violence de cette disharmonie de l'âme et du monde, et la souffrance dont elle est la cause. Les « plaintes qui se meurent » sont là pour rappeler le destin funeste, que la mort va arriver bientôt.

La disharmonie de l'homme avec la nature est encore une fois exprimée par l'inversion des significations symboliques du printemps et de l'automne :

Pour une aurore en flammes je languis,
mais elle m'éblouit de ses rais,
au printemps, c'est l'automne d'anémie,
l'automne, comme au printemps je fleuris.

¹ Toutes les citations du poème sont d'après la traduction d'Eric Karailiev, *Anthologie de la poésie classique bulgare*, Iztok-Zapad, 2011, p. 164.

Cette strophe suggère l'idée que même si l'homme vit dans ce monde et dans cette nature, il y est étranger. Cette ironie complexe marque une rupture proche, car on sent que le « je » poétique n'a plus de passion pour la vie.

La disparition totale du désir et de la lutte pour l'harmonie de l'âme est entièrement exprimée dans la dernière strophe à travers le motif de l'indifférence du monde extérieur par rapport aux expériences douloureuses du « je » lyrique – « au temps sans passion » (l.14), et le motif du silence du désert qui désigne la détresse de l'homme n'espérant plus de trouver les réponses aux questions existentielles qui le tourmentent :

et mon sanglot se meurt pour un abri
dans un vaste désert répandu.

« Chant noir » est un poème hautement symbolique. Dimtcho Débélyanov se sert des symboles pour exprimer la contradiction entre l'âme et la nature et le destin fatidique du « je » lyrique. L'absence totale d'harmonie montre au « je » que sa vie se déroule sans sa présence. C'est à travers cela que l'auteur exprime l'idée d'une vie non-vécue.

ПЕСЕНТА НА НЕЖИВЕНИЯ ЖИВОТ

(АНАЛИЗ НА СТИХОТВОРЕНИЕТО „ЧЕРНА ПЕСЕН“ ОТ ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ)

Жерми Фембел
Страсбургски университет (Франция)
fimbel.jeremie9@gmail.com

(прев. Миряна Янакиева)

Димчо Дебелянов е български поет от началото на ХХ век. Той е един от големите представители на българския символизъм, литературно движение, което се опира върху символа, за да изрази въображаемото, но също така и духовните измерения на битието, недостъпни за обичайния език. Това движение се развива в България в началото на века и продължава индивидуалистичните и субективистични нагласи на разрив с традицията, проявили се в края на ХІХ век.

Димчо Дебелянов е мобилизиран в армията по време на Първата световна война. В този период неговата поезия еволюира от символистичния идеализъм към реализма, основан на неговите преживявания в условията на войната. Той намира смъртта си на фронта, на 29-годишна възраст.

Дебелянов представя цялата вътрешна сложност на поета символист – личност, която постоянно търси себе си и е белязана от дълбоки противоречия. Поетът изразява своите терзания и тази своя вътрешна сложност в съкровена и изповедна форма. В своите стихотворения той е в непрестанно търсене на истината за самия себе си.

Стихотворението „Черна песен“ е публикувано за първи път през 1910 г., в сп. „Съвременник“. Неговата ключова тема е неживият живот. Поетът разкрива трагичната съдба на лирическият аз, който е напълно отчужден от реалността. Тази съдбовност е изразена чрез двойствеността и неспирните колебания в търсене на себе си. Поетът отваря пред читателя своята душа, сякаш за да се освободи от безкрайното си страдание.

Това стихотворение се отличава с постоянно вътрешно противоречие. Опозициите, от които е изградено, служат, за да символизират раздвоението в душата на лирическия аз. В самото заглавие „Черна песен“ поетът използва катахреза, за да внуши неговата двойствена и противоречива природа, както и абсурдността и непроницаемостта на битието.

Дебелянов противопоставя символиката на създанието на тази на разрушението. Създанието е символизирано чрез образа на деня: „през деня неуморно изграждам“. Разрушението е символизирано чрез нощта: „през нощта без пощада руша“. Нощта е важна тема при поетите символисти, тя представя мъката от смъртта, но също така тя е място, където лирическият човек може да намери убежище и да се откъсне от света. У Дебелянов нощта е едновременно място на разрушение и гибел, но и място, което ни изтръгва от реалността и ни отвежда в света на душата и въображението. Нощта е противопоставена на действителността, тя представя душата, докато денят изразява реалния живот. И именно това разминаване между лирическия аз и света води до разрушаването на душата.

Гърмящите бури също са символ на разрушението и съдбовната обреченост. Те са в противоречие с раждането в светлина („аз умирам и светло се раждам“) и с „огнеструйната зора“. Тези символични противоречия насочват към търсенето на вътрешен мир и хармония с природата и външния свят.

Дебелянов изразява трагичното раздвоение на лирическия аз и чрез противопоставянето и дисхармонията между човешката душа и заобикалящия свят, които предизвикват непрестанното люшкане между „умирам“ и „раждам се“. Още в първата строфа поетът напомня странната ситуация на човека, намиращ се едновременно в реалния свят и в света на душата.

Непримиримият конфликт между душата и света е символизиран чрез образа на бурята, който показва остротата на тази дисхармония и страданието, което тя причинява. Умиращият „плач за пристан“ напомня гибелната участ, скорошното идване на смъртта.

Дисхармонията между човека и природата е изразена за пореден път чрез преобръщането на символните значения на пролетта и есента.

За зора огнеструйна копнея,
а слепи ме с лъчите си тя,

ПЕСЕНТА НА НЕЖИВЕНИЯ ЖИВОТ

в пролетта като в есен аз крея,
в есента като в пролет цъфтя.

Цитираната строфа внушава идеята, че макар човекът да живее в този свят и сред тази природа, той е чужд за тях. Тази сложна ирония бележи скорошен разрыв. Читателят усеща, че у лирическия аз угасва страстта към живота.

Тоталното изчезване на желанието за борба за постигане на хармония в душата е цялостно изразено в последната строфа чрез мотива за безразличието на външния свят спрямо болезнените преживявания на лирическия аз („на безстрастното време в неспира“), както и чрез мотива за мълчанието на пустинята, разкриващ покрусата на човека, изгубил надежда да открие отговорите на екзистенциалните въпроси, които го терзаят.

и плачът ми за пристан умира,
низ велика пустиня развян.

„Черна песен“ е високо символична творба. Димчо Дебелянов си служи със символи, за да внуши противоречието между душата и природата, между душата и съдбовната обреченост. Тоталното отсъствие на хармония показва на аза, че животът му сякаш тече без неговото участие и присъствие. По този начин авторът изразява идеята за неживяния живот.